

SIYASET, EKONOMİ ve YÖNETİM ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

RESEARCH JOURNAL OF
POLITICS, ECONOMICS AND MANAGEMENT

January 2019, Vol:7, Issue:1

Ocak 2019, Cilt:7, Sayı:1

P-ISSN: 2147-6071

E-ISSN: 2147-7035

Journal homepage: www.siyasetekonomiyonetim.org

15-24 Yaş arası Öğrencilerin Kariyer Kaygılarını İncelemeye Yönelik Literatür Araştırması¹

The Literature Search for Analysing the Career Anxiety of Students Between 15-24

Dr. Öğr. Üyesi Elvan OKUTAN

Sakarya Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü,
elvany@sakarya.edu.tr

Malike Göncü AKBAŞ

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü,
malikegoncu@gmail.com

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Geliş: 22 Kasım 2018
Düzeltilme Geliş: 16 Aralık 2019
Kabul: 2 Ocak 2019

Anahtar Kelimeler:

Kariyer, Kaygı, Kariyer Kaygısı

© 2019 PESA Tüm hakları saklıdır

ÖZET

Çocukluk yıllarından itibaren başlayan ve ömür boyu devam eden kariyer gelişimi özellikle gençlerin iş veya üniversite hayatına geçişinde önemli rol oynamaktadır. Lise ve üniversite yıllarını kapsayan 15-24 yaş, bireylerin kariyer planı yaptığı kritik yıllardır. Bu yıllarda kariyer kararı verirken aile etkisi, sosyo-ekonomik durumlar, gelecek kaygıları gibi etkenler gençleri etkilemekte kariyer kaygısı yaşamalarına neden olmaktadır.

Bu çalışmanın amacı da 15-24 yaş arası öğrencilerin mesleki gelişim süreçlerinde yaşadıkları kariyer kaygısına dair literatür araştırması yaparak, yapılan çalışmaların değerlendirilmesidir. Çalışmada literatür taraması yöntemi kullanılmıştır. Literatüre bakıldığında kariyer gelişim sürecinde kaygı ile ilgili yapılan çalışmaların genellikle kariyer kararsızlığı ve kaygı arasındaki ilişkiye odaklandığı görülmektedir. Türkiye’de 15-24 yaş arası öğrencilerin kariyer gelişim sürecinde yaşadıkları kaygı ise daha çok sınav kaygısı, sosyal kaygı, işsizlik kaygısı gibi kavramlarla ilişkilendirilmiştir. Sadece kariyer kaygısını konu alan yayınlanmış bir çalışmaya Ağustos 2018 verilerine göre rastlanmamıştır. Konuyla ilgili kariyer kaygısı ölçeği geliştirme çalışması ise literatürde mevcuttur.

ARTICLE INFO

Article History:

Received 22 November 2018
Received in revised form 16
December 2019
Accepted 2 January 2019

Keywords:

Career, Anxiety, Career anxiety

© 2019 PESA All rights reserved

ABSTRACT

Starting at childhood and lasting a lifetime, the career development plays an important role in the young people’s passing to business and university lives. The ages between 15-24, which include high school and university years, are critical years in which individuals make career plans. While deciding careers in these years, factors like family influence, socio-economic situations, future anxiety etc. act on the young, and cause them to experience career anxiety.

The objective of this study is also to evaluate the studies made, by making a literature search for the career anxiety of the students between 15-24, which they feel during their career developments. In the study, literature review method was used. According to literature, it can be seen that the studies made about anxiety in the process of career development mostly focus on the correlation between career indecision and anxiety. The anxiety of students in Turkey between 15-24, which they experience during career development process, is rather associated with concepts like exam anxiety, social anxiety and unemployment anxiety. A published study on career anxiety was not found in August 2018 data. The study of career anxiety scale about the topic is available in literature though.

¹ Bu çalışma henüz devam etmekte olan “Lise Öğrencilerinin Kariyer Kaygısı Üzerine Bir Araştırma” adlı yüksek lisans tezine dayanılarak yapılmıştır.

GİRİŞ

Kariyer gelişimi kavramı, kuramsal açıdan incelendiğinde birçok gelişim kuramı bu kavramı açıklamaya çalışmıştır. Ginzberg ve arkadaşlarına göre kariyer gelişimi, genç yetişkinlik döneminde sonlanırken, Super'a göre kariyer gelişimi yaşam boyu devam eden bir süreçtir (Eryılmaz ve Mutlu, 2017:230).

Kuramsal açıdan da bakıldığında lise ve üniversite yıllarını kapsayan 15-24 yaş, gençlerin kariyer planları yaptığı kritik yıllardır. Lise yılları üniversite seçimi yaptıkları, dolayısıyla kariyer hayatlarının başlangıcı olan mesleği seçtikleri önemli dönemdir. Üniversite yılları ise mesleğe dair bir bölümün seçildiği fakat kariyer planı yapmak için önünde seçeneklerin bulunduğu, mesleki anlamda kendilerini geliştirmek için çabaladıkları yıllardır. Dolayısıyla 15-24 yaş arası dönem gençlerin meslek ve kariyer kararı vermelerinde önemli bir dönemdir. Dolayısıyla lisede hazırladıkları üniversite sınavları, üniversitede ise gerek sınavlar gerekse iş hayatına atılmak için yaptıkları gelişimsel çalışmalar gençleri zorlu ve stresli bir dönem yaşamalarına neden olmaktadır. Yaşanılan bu sıkıntılı dönemin yanında aile, arkadaş ve öğretmenlerinin tutumları da olumsuzsa, bireyin içinde bulunduğu durum kaygı yaşamada oldukça etkili olmaktadır.

Bu çalışmada literatür taraması yönteminden yararlanılarak kariyer kaygısıyla bağlantısı bulunan çalışmalara ulaşılmıştır. Yapılan çalışmanın amacı 15-24 yaş arası öğrencilerin mesleki gelişim süreçlerinde yaşadıkları kariyer kaygısına dair literatür araştırması yaparak yapılan çalışmaları değerlendirmektir. Anne-baba tutumları, sosyo-ekonomik durumlar, gelecek kaygısı gibi etmenler öğrencileri kariyer kararı verirken etkilemekte ve kaygı yaşamalarına neden olmaktadır. Bu yüzden bu konunun incelenmesi, literatüre dair bulguların ortaya konulması önemlidir.

Yapılan bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kariyer kavramı, ikinci bölümde kaygı kavramı açıklanmıştır. Üçüncü bölümde ise TÜBİTAK ULAKBİM akademik veri tabanına "kariyer, kaygı ve kariyer kaygısı" anahtar kelimeleri girilerek ulusal ve uluslararası literatürde yapılmış makalelere ulaşılmış ve bu çalışmalar incelenerek değerlendirilmiştir.

1. Kariyer Kavramı

Kariyer kavramı, Latince 'carrus' at arabası ve 'carrera' yol, Fransızca 'carrierre' yarış yolu ve İngilizce 'career' meslek anlamlarına gelir (Aytaç, 2005:5). Kariyer, Türk Dil Kurumu online sözlüğünde "bir meslekte zaman ve çalışmayla elde edilen aşama, başarı ve uzmanlık" olarak tanımlanmaktadır (<http://www.tdk.gov.tr>, 25.07.2018). Bu tanıma göre kariyer "meslekte yükselme, ilerleme ve tercih edilen bir meslek sahibi olma" şeklinde tanımlanabilir (Sabuncuoğlu, 2011:168). Bir diğer tanıma göre kariyer, kişilerin çalışma hayatı boyunca herhangi bir iş alanında ilerlemesi, tecrübe ve beceri kazanılması sürecidir (Uğur, 2008:247).

Kariyer kavramıyla ilgili kariyer planlama, kariyer gelişimi ve kariyer yönetimi kavramlarının tanımı yapılacak olursa:

Kariyer planlama, bireyin kendisini ve yaşadığı çevreyi göz önünde bulundurarak, kendisi ve iş hayatıyla ilgili hedeflerini, amaçlarını belirlemesi ve bunlara ulaşacak faaliyetleri önceden düzenlemesi şeklinde tanımlanabilir (Uğur, 2008:248).

Kariyer gelişimi, bireysel bir kariyer planının uygulanması için gerekli programları ve faaliyetleri içeren bir kavramdır (Aytaç, 2005:11).

Kariyer yönetimi ise, iş dünyasına girişi, atamaları, transferleri ve iş değiştirmeleri kapsar. Genellikle kariyer yönetimi, çalışanın yetenek ve ilgilerini analiz etmelerine yardımcı olmak ve kariyer geliştirme faaliyetlerinin planlaması olarak tanımlanabilir (Ölçer, 1997:89).

Bir bireyin kariyeri okuldan mezun olması ve iş yaşamına girişi ile başlamaktadır. Kariyerin ilk şekli ise çocukluk yıllarında çevrenin büyüyünce ne olacaksın? sorusuyla oluşturulur. İlk ve orta öğretim yıllarında oluşan kariyer olgusu, hızlı bir şekilde gelişimini sürdürür. Kişisel olarak kariyer aşamalarının gelişim süreci bireyin yaşam dönemlerine benzer şekilde gelişim gösterir. Örneğin, çocukluk, genellikle hayal gücü ve rol yapma ile ifade edilir. Ergenlik

çağında kariyer kimliği bireyin kendi kimliğinin birleşmesiyle ortaya çıkmaktadır. Bu çağda okul ve iş boş zamanlardaki mesleki ilgi faaliyetleri ile şekillenir. Yetişkinlikte ise eğitimle oluşan kariyer kararı, işe giriş, kariyer durgunluğu dönemi ve emeklilik olarak gelişim gösterir (Aytaç, 2005:60-61).

Kariyer aşamaları sırasıyla aşağıdaki gibi açıklanabilir:

• *Keşif*: Bu aşama, genellikle 20'li yaşların ortasında biten, okuldan ilk işe başlayınca kadar süreyi kapsar. Keşif dönemi kişinin kariyeriyle ilgili beklentilerinin açığa çıktığı dönemdir. Bu aşamada bireyler, başarılı olabilecekleri, severek yapabilecekleri meslek arayışındadırlar. Bir mesleğe ya da bir işe bireysel bağlılık genellikle düşüktür. Seçilen iş alanında değişiklik olması mümkündür (Aytaç, 2005:64-65).

• *Kurulma (İşe Giriş ve Kariyer Başlangıcı)*: Bu aşamada birey yetişkinlik döneminde. Aradığı işi bulmuştur ve iş ortamına fizyolojik ve psikolojik yönden uyum sağlamaya çalışmaktadır. Birey bu dönemde, kariyer planlamasının gereksinimlerini yerine getirmeye çalışmaktadır (Uğur, 2008:254).

• *Kariyer Ortası*: Bu dönem genellikle bireyin işte geçen birkaç yılından sonra ulaştığı bir aşamadır. Bireyin işinde verimli olduğu bir dönemdir. Bu aşamada, bireyin keşif ve kurulma döneminde ortaya koyduğu amaçlarının sonuçlarını tekrar değerlendirmesi ve eğer gerekli ise amaçlarında değişiklik yapması gerekebilir. Eğer birey, çalışma ortamında önemli bir değişim ya da ilerleme olmadan birkaç yıl geçirdiyse kariyer platosu dönemine girmiştir. Bu dönemde birey kariyerindeki iddiasını kaybetmekte, motivasyonu ve üretkenliği düşmektedir. Çünkü ne kadar çabalarsa çabalasın terfi ya da ilerleme şansı görmemektedir. Bu dönemde, hem çalışan hem de örgüt fiziksel ve duygusal anlamda olumsuzluklardan uzak durmalı, sağlıklı iş ve insan ilişkilerini devam ettirmelidir (Barutçugil, 2004:328-329).

• *Kariyer Sonu*: Kişinin kariyerinin en uzun dönemidir. Bu dönemde birey kariyer yaşamının sonuna gelmiştir. Eskime ve kariyer ortası sorunları bu dönemde de vardır. Bu aşama boyunca kişinin öğrenmeleri yavaşladığı için sadece tecrübelerinden yola çıkarak kazandıkları bilgiyi başkalarına öğretmeye çalışırlar. Genç çalışanlar tarafından saygı ve hürmet görmek heveslendirir ve gurur duyarlar. Bireylerin bu dönemde kişiliğe yönelimleri artar, örgüte yönelimleri azalır. Emeklilikte ne yapacaklarını düşünmeye başlarlar. Bu aşama bireylerin kariyerlerini tamamladıkları düşünerek işten ayrılmaya hazırlandıkları dönemdir (Aytaç,2005:72).

• *Azalma (Emeklilik)*: Bireylerin bu dönemin sonunda yani emeklilikleri yaklaştıkça güçleri, sorumlulukları ve kariyerleri gittikçe azalır. Emeklilik kişinin kariyerinin son bulma halidir. Dolayısıyla bu durum bazıları için bir şoktur. Emeklilik, diğer yönden bireyin yaşamında yeni kariyer yollarının, yeni hedeflerin başladığı, yeni rollerin geliştiği aşamadır. Fakat, kazanılmış bir bireysel kimliğe sahipken iş kimliğinin kaybı birçok emeklinin kendini yararsız ve verimsiz hissetmesine neden olur (Şimşek, Çelik ve Akatay, 2016:142).

Bir bireyin kimliğini ve toplumsal durumunu, statüsünü oluşturmaya yardım eden kariyer, insan yaşamı için bir anlam taşır. Birçok mesleğin insanlarla yakınlaşmayı gerektirmesi sosyal bir anlam içerirken, meslek hayatının devam ettirilmesi için de gerekli olan maddi gücü elde etmede bir araçtır. Ayrıca kariyer, psikolojik olarak da iş doyumunun oluşmasında ve kişiliğin gelişmesinde etkilidir (Aytaç, 2005:13). Kariyer kavramı hem üst kademelere yükselmeye fırsat tanıyarak hem de kişisel gelişimi öngören kariyer konusuna ve kariyer planlamaya önem vermektedir. Bu açıdan kariyer hem bireyler hem de örgütler için birçok yaşamsal amacı gerçekleştirecek öneme sahiptir (Taşlıyan, Arı ve Duzman, 2011:234).

2. Kaygı Kavramı

Kaygı, Türk Dil Kurumu online sözlüğünde “1. Üzüntü, endişe duyulan düşünce, tasa. 2. Genellikle kötü bir şey olacakmış düşüncesiyle ortaya çıkan ve sebebi bilinmeyen gerginlik duygusu” olarak tanımlanmaktadır (<http://www.tdk.gov.tr>, 30.07.2018). Ruhbilim terimleri sözlüğünde “güçlü bir istek ya da dürtünün amacına ulaşamayacak gibi gözüktüğü durumlarda beliren tedirgin edici bir duygu” (Enç, 1980:106) şeklinde tanımlanan kaygı, dar

anlamda başlangıcının ve kaynağının farkında olunmadığı ancak bilinçli bir şekilde hissedilen ve terleme, sararma gibi fizyolojik belirtiler gösteren duygu durumu olarak tanımlanabilir. Genel anlamda ise insanın çevresel ve psikolojik olaylara gösterdiği duygusal tepkiye kaygı denilmektedir. Kaygı geleceğe yönelik endişe ve gerginlik durumudur (Kaya ve Varol, 2004).

Köknel (1998:142) kaygının özelliklerini:

- Hoş olmayan, elem veren duygulanım durumu
- Geleceğe yönelik endişeli beklenti
- Bu durumların öznel algılanması, anlaşılması, duyumsanması
- Bedensel gerginlik
- Ruhsal tedirginlik ve panik şeklinde sıralamaktadır.

Spielberger'a göre, sürekli ve durumluk kaygı olmak üzere iki farklı kaygı türü bulunmaktadır. Durumluk kaygı, insanın içinde bulunduğu durumu tehdit eden veya bu durumun tehlike yaratan koşullardan oluşmasına, böyle algılanmasına, yorumlanmasına neden olan durumdur. Sürekli kaygı ise, durumluk kaygıya göre durağan ve süreklidir. Kişilik yapısının kaygıya yatkın olması sürekli kaygı düzeyini etkiler (Köknel, 2014:25). Kısacası durumluk kaygı anlık olaylara karşı yaşanan kaygı durumuyken sürekli kaygı sürece yayılmış, sürekli kaygı halinde olunan kaygı durumudur.

Kaygının neden olduğu durumlar incelendiğinde Cüceloğlu'nun (2006:277-278) kaygının nedeninin bireyin çevresini algılayışıyla ilgili olduğu söylemi dikkat çekmektedir. Cüceloğlu'na göre belirli bir çevrede kendini güvende hisseden bir birey kaygı duymayabilir. Aynı ortamda başka birey ise çevreyi tehlike bulabilir ve buna karşılık kaygı düzeyi yükselebilir. Hangi sosyal ortamın ne tür kaygı yaratacağı kültürden kültüre farklılık gösterebilir. Ancak bütün toplumlar için genelleme yapılabilecek kaygı türüne neden olan ortak özellikler şunlardır:

• *Desteğin çekilmesi*: Bireyin yaşamı boyu alıştığı çevresinden ve destek gördüğü anne-babasından, akrabalarından, arkadaşlarından uzaklaşması kaygı duymasına neden olur.

• *Olumsuz bir sonucu beklemek*: Çalışmadan sınava girme, ceza alacağın bir durumun sonucunu bekleme gibi olumsuz sonuçların ortaya çıkacağı bilinen ya da düşünülen durumlarda kaygı meydana gelmektedir.

• *İç çelişki*: Bireyin inandığı ve önem verdiği bir fikirle, yaptığı davranış arasında bir çelişki varsa kaygı duyar. Mesela, nükleer silahların insanlara zarar vereceğine inanan bir kişinin, bu silahların geliştirildiği bir laboratuvarında çalışmak zorunda kalması kaygı duymasına neden olur.

• *Belirsizlik*: Gelecekte ne olacağını bilmemek insanlar için en önemli kaygı nedenlerinden biridir.

Gençtan (1994:87) ise kaygının kökeninin çocukluk yaşantılarından geldiğini ifade etmiştir. Bu yaşantılar anne-babası, öğretmenleri ve akranlarıyla olan ilişkilerini içermektedir. Kaygı çocuğun çevresindeki kaygılı insanların varlığıyla gelişir. Kaygılı bir annenin ses tonu, bakışları, davranışları çocuğu etkiler ve kaygının anneden geçmesi sonucunda çocuk, çevresindeki bazı durumlar ve kişiler karşısında kaygı duymaya başlar. Reddedici ve küçük düşürücü tutumlara maruz kalan çocuklar kaygılı bir birey olarak yetişmeye başlar. Ergenlik döneminde de anne-baba veya diğer yetişkinlerin alaycı tutumları ergenin üzerinde olumsuz etkilere neden olur. Çocuğun eğitiminde ceza yöntemi gerektiği gibi uygulandığında kaygıya neden olmaz. Ancak ceza uygulamalarına anne-babanın kendi kaygıları veya itici davranışları eklenirse çocuk kaygılı bir birey olur.

Bireylerin kaygı durumunu etkileyen farklı etmenler vardır. Bunlardan yaş, cinsiyet, anne-baba tutumları, anne-baba eğitim durumu, sosyo-ekonomik düzey, anne-baba mesleği, kardeş sayısı gibi faktörler özellikle gençlerde kaygı düzeyini etkileyen etmenler arasındadır.

3. Literatür Taraması

Bu makalede literatür taraması yönteminden yararlanılmış, kariyer kaygısı ile bağlantılı önceden yapılmış makalelere ulaşılmıştır. Literatür taraması TÜBİTAK ULAKBİM akademik veri tabanına “kariyer, kaygı ve kariyer kaygısı” anahtar kelimeleri girilerek yapılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda ulaşılan çalışmalar incelenerek aşağıda değerlendirilmiştir.

Literatüre bakıldığında kariyer gelişim sürecinde kaygı ile ilgili yapılan çalışmaların genellikle kariyer kararsızlığı ve kaygı arasındaki ilişkiye yoğunlaştığı görülmektedir (Hawkins ve diğ., 1977:401; Peng, 2005:300; Campagna ve Curtis, 2007:94; Corkin vd., 2008:87; Daniels vd.,2011:417; Mojgan vd., 2011:33; Vignoli, 2015:187)

Vignoli'nin (2015:187-188) 2015 yılında yaptığı Career Indecision And Career Exploration Among Older French Dolescents: The Specific Role Of General Trait Anxiety And Future School And Career Anxiety adlı çalışmasına ulaşılmıştır. Ergenlerin kariyer kararsızlıkları ve kariyer araştırmalarıyla ilgili olan bu çalışmada anket yöntemi kullanarak lise son sınıfta olan 242 öğrenciye kariyer kararsızlığı, kariyer araştırması sıklığı, sürekli kaygı ve kişinin akademik ve mesleki kariyerlerinde başarısız olma korkusunu ölçen bir anket doldurtmuştur. Yapılan değerlendirmelere göre ergenlerin kariyer kararsızlığının ve kariyer araştırmasının, sürekli kaygı ve kariyer kaygısı ile pozitif ve anlamlı bir ilişkide olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kariyer kaygısı kariyer kararsızlığında ortaya çıkmıştır. Ayrıca ergenler akademik ve mesleki kariyerlerinde başarısız olmalarından ne kadar çok korkuyorlarsa kariyer kararsızlıklarının da o kadar fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2011 yılında lisans öğrencileriyle yapılan Relieving Career Anxiety And Indecision: The Role Of Undergraduate Students' Perceived Control And Faculty Affiliations adlı çalışmaya ulaşılmıştır. Çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmada öğrencilerin kariyer kaygısı ve kariyer kararsızlığı, bireysel farklılıklar ve çevresel faktörler açısından incelenmiştir. Sonuçlar bireysel farklılıkların (cinsiyet,yaş vb.) ve öğrenme ortamı (üniversite giriş yılı, fakülte farklılığı vb.) değişkenlerinin birbirinden bağımsız olduğunu göstermiştir. Elde edilen bulgulara göre erkek öğrenciler kadın öğrencilere göre daha az kariyer kaygısı yaşamaktadır. Öğrencilerin bağlı oldukları fakülte kariyer kaygısı ve kariyer kararsızlığı yaşamalarında etkilidir. Diğer fakülte öğrencileri sanat dalının bulunduğu fakülte öğrencilerine göre daha az kariyer kaygısı yaşamaktadır. Üniversiteye giriş yılı veya bir oryantasyon programına katılmış olmak kariyer kaygısı ve kariyer kararsızlığında farklılık göstermemektedir. Cinsiyet ve yaşın kariyer kararsızlığı üzerinde anlamlı farklılığı bulunmamıştır (Daniels, Stewart, Stupnisky, Perry ve LoVerso, 2011:417-420).

Ulaşılan The Relationship Between State And Trait Anxiety And Career Indecision Of Undergraduatestudents adlı çalışma Mojgan, Kadir ve Soheil (2011:33) tarafından 2011 yılında yapılmıştır. İranlı lisans öğrencileriyle yapılan bu çalışmada, kariyer kararsızlığı ile durumluk ve sürekli kaygı arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Nicel araştırma yöntemlerinden anket yöntemi kullanılarak yapılan çalışmada, sürekli kaygı düzeyinin, kariyer kaygısı üzerinde durumluk kaygıdan daha fazla etkili olduğu sonucuna ulaşımlardır. Ayrıca, kariyer kararsızlığı ve kaygı arasındaki ilişkinin pozitif yönde olduğu sonucunu elde etmişlerdir. Corkin ve arkadaşları (2008:87) tarafından üniversite öğrencileri ile yapılan Dimensions Of Career Indecision Among Puerto Rican College Students adlı çalışmada da benzer şekilde kariyer kararsızlığı ve kaygı arasında pozitif yönlü ilişki bulunmuştur. Bu çalışmada da yine nicel araştırma yöntemi kullanılarak veriler analiz edilmiştir.

Campagna ve Curtis'in (2007:94) birlikte yaptıkları So Worried I Don't Know What To Be: Anxiety Is Associated With Increased Career Indecision And Reduced Career Certainty adlı çalışmaya ulaşılmıştır. Anket yöntemi kullanılarak yapılan çalışmada, kariyer kararsızlığı ve kaygı arasındaki ilişkinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Regresyon analizleri sonucunda, durumluk ve sürekli kaygının kariyer kararsızlığına bağımsız katkıda bulunduğu, durumluk kaygının ise kariyer kararında çok daha güçlü bir belirleyici olduğu ortaya çıkmıştır.

2005 yılında yapılan Reduction İn State Anxiety Scores Of Freshmen Through A Course İn Career Decision adlı çalışmaya ulaşılmıştır. Ankey yöntemi kullanılarak, yaş ortalaması 18 olan 112 kolej öğrencisiyle yapılan çalışmada kariyer kararı verirken yaşanan kaygının,

kariyer eğitiminden sonraki değişimini ölçmüştür. Sonuçlara göre kariyer eğitimi alan öğrencilerin durumluk kaygı düzeylerinde azalma görülmüştür (Peng, 2005:300)

Anxiety And The Process Of Deciding About A Major And A Vocation adlı çalışma Hawkins ve arkadaşları (1977:401-402), tarafından anket yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Çalışmada üniversite ve meslek seçimi ile kaygının ilişkisinin olup olmadığını araştırılmış ve 427 öğrenci üzerinde yapılan araştırma sonuçlarına göre kaygı ile kariyer kararı verme arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur.

2017 yılında yapılan A Phenomenological Study of Career Anxiety Among College Students adlı çalışmaya ulaşılmıştır. Pisarik, Rowell ve Thompson (2017:343-344) yaşları 18-23 arası olan lisans öğrencileriyle yaptıkları çalışmada kariyer kaygısı olgusunu varoluşsal açıdan araştırmışlardır. Çalışmada, bir bireyin deneyimlerini keşfetmek ve tanımlamakla ilgili olan transandantal fenomenoloji yöntemi kullanılmıştır. Kariyer kaygısı, genel kaygı ile ilişkilendirilen ve yoğunluğa maruz kalan fiziksel hisler, düşünceler ve duyguların bir araya gelmesiyle oluşur. Ancak, varoluşçu kaygı önemli bir özelliktir. Bu durum, bireyin anlam, amaç ve isteklilik içeren bir kariyer geliştirmekten sorumlu olduğu duygusuyla ilgilidir. Sosyal kaygılara neden olan sosyal ve yaşıt grup karşılaştırmalarının arka planında kariyer kaygısı daha da artmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşadığı varoluşsal kaygıların genellikle kariyer kararıyla ilgili baskı duygusuyla arttığı gözlemlenmiştir. Gelecekte ne olacağını bilmeme ve verecekleri karardan pişman olma korkusu kariyer kararı vermede kaygılarını arttırmaktadır. Yapılan çalışmada en çok dile getirilen kaygı ise, istihdamı güvence altına alan ve hayattaki anlam ve amaç için uygun bir ortam sağlayan kariyer geliştirmek düşüncesidir.

Türkiye’de ise 15-24 yaş arası öğrencilerin kariyer gelişim sürecinde yaşadıkları kaygı daha çok sınav kaygısı, gelecek kaygısı, işsizlik kaygısı gibi kavramlarla ilişkilendirilmiştir (Özdemir Yaylacı, 2007; Alkan, 2014; Kaya ve Varol, 2004; Ayyıldız, 2015:182) Sadece kariyer kaygısını konu alan yayınlanmış bir çalışmaya Ağustos 2018 verilerine göre rastlanmamıştır. Fakat konuyla ilgili çalışmalar sürdürülmektedir. Konuyla ilgili lise öğrencilerinin kariyer kaygısı ölçeği geliştirme çalışması ise literatürde mevcuttur (Çetin Gündüz ve Nalbantoğlu Yılmaz, 2016).

Şanlı Kula ve Saraç (2016:240) tarafından yapılan Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygısı adlı çalışmaya ulaşılmıştır. Üniversite öğrencilerinin gelecek kaygılarını bazı sosyo-demografik değişkenlere göre incelemeyi amaçlayan çalışmada, anket yöntemi kullanılarak veriler SPSS programıyla analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlardan öğrencilerin orta düzeyde kaygı yaşadıkları tespit edilmiştir. Belirlenen değişkenlere göre yapılan analiz sonuçlarına göre; kız öğrencilerin sürekli kaygı düzeyleri erkek öğrencilere göre daha yüksektir. Yüksekokulda okuyan öğrencilerin sürekli kaygı düzeyleri ise fakülte okuyan öğrencilere göre daha düşüktür. Üniversiteye giriş yılına göre yaşadıkları kaygı düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Araştırmada anne-baba tutumlarının otoriter olduğu öğrencilerin, ailesi demokratik yapıya sahip öğrencilere göre daha kaygılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ailenin gelir düzeyinin de kaygı üzerinde etkili olduğu yine yapılan çalışmada ortaya çıkan sonuçtur. Gelir düzeyi düşük olan öğrenciler yüksek olanlara göre daha fazla kaygı duymaktadırlar.

2013 yılında yapılan Karakaş (2013) Paylaşma Tutumlarının Sınav Kaygısı-Gelecek Kaygısı İle İlişkisi (Sakarya İli Örneği) adlı çalışmaya ulaşılmıştır. Sınav kaygısı ve gelecek kaygısı üzerine lise öğrencileri ile yapılan bir çalışmanın amacı, üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin paylaşma tutum ve davranışlarının sınav kaygısına etkilerini araştırmaktır. Çalışmada anket yöntemi kullanılarak, veriler SPSS programıyla analiz edilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre, düz lise öğrencilerinin sınav kaygılarının düşük gelecek kaygılarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Din eğitimi alan İHL öğrencilerinin ise sınav kaygılarının yüksek olmasına rağmen gelecek kaygıları düşüktür. Paylaşma tutumlarının ise sınav kaygısını azaltmada etkili olmadığı ancak gelecek kaygısını iyileştirici etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Karakaş, 2013:145).

Ayyıldız’ın (2015:182) Meslek Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre İşsizlik Kaygılarının İncelenmesi adlı çalışmasına ulaşılmıştır. Anket yöntemi

kullanılarak yapılan çalışmada öğrencilerinin işsizlik kaygılarının sosyo demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Meslek lisesi son sınıf öğrencileriyle yapılan çalışmada erkeklerin kızlardan daha kaygılı olduğu, aile gelir düzeyinin yüksek olduğu öğrencilerin kaygı düzeylerinin yüksek olduğu, elektrik bölümü öğrencilerinin metal bölümü öğrencilerine göre daha kaygılı olduğu ve başarı düzeyi ile kaygı arasında anlamlı bir fark bulunmadığı bulguları elde edilmiştir.

Üniversite öğrencilerinin sınav kaygısının bazı psiko-sosyal değişkenler tarafından incelenmesi adlı çalışmaya ulaşılmıştır. 2002 yılında yapılan bu çalışmada sınav kaygısıyla bazı psiko-sosyal değişkenlerin ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Anket yöntemi kullanılarak yapılan çalışmanın sonuçlarından şu veriler elde edilmiştir: erkeklerin sınav kaygı düzeyleri kızlara göre düşük seviyededir, sınav kaygısı puanlarıyla okul başarısını algılama arasında anlamlı düzeyde fark bulunmuştur. Bu durum öğrencilerin sınav performansını düşürmektedir. Sınav kaygısı, başarısını orta düzey gören öğrencileri daha çok etkilemektedir. Öğrencilerin bölümleri ile sınav kaygısı arasında da anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Okul öncesi öğrencileri diğer bölümlere (makine mühendisliği, sınıf öğretmenliği) göre daha çok sınav kaygısı yaşamaktadır. Bu durum da okul öncesi bölümde daha çok kız öğrencinin olması ile açıklanmıştır (Kapıkıran, 2002:39).

Ulaşılan Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Sınav Kaygısını Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi adlı çalışma Güler ve Çakır (2013) tarafından yapılmıştır. Güler ve Çakır (2013:89) lise son sınıf öğrencilerinin sınav kaygısıyla ilgili yaptıkları çalışmada cinsiyetin, anne baba tutumlarının ve akılcı olmayan inançların sınav kaygısını etkileyip etkilemediği ölçmeyi amaçlamışlardır. Anket yöntemi kullanarak yaptıkları çalışmada cinsiyetin, anne baba tutumlarının ve akılcı olmayan inançların sınav kaygısını etkilediği ortaya çıkmıştır. Cinsiyet faktörüne göre kızlar erkeklerden daha çok sınav kaygısı yaşamaktadır. Akılcı olmayan inançlar sınav kaygısı yaşama açısından önemli derecede etkilidir. Anne baba tutumlarında ise annenin sıkı denetim ve kontrol tutumları öğrencilerin kaygı düzeylerini arttırmaktadır.

2015 yılında yapılan Genç İşsizliğe Yönelik Alan Araştırması: Üniversite Öğrencileri Arasında Kaygı ve Umutsuzluk adlı çalışmaya ulaşılmıştır. Değerlendirilen bu çalışmanın amacı, işsizliğin bir sonucu olan kaygı ve umutsuzluğun gençler üzerindeki etkisinin incelenmesidir. Anket yöntemi kullanılarak SPSS programıyla verilerin analiz edildiği araştırma sonuçlarına göre, kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha kaygılıdır. Cinsiyet bazında genç işsizliği incelendiğinde de kadınların erkeklere göre daha yüksek işsizlik riski altında olduğunu görülmektedir. Akademik başarı düzeyi düşük olan öğrencilerin yüksek olanlara göre daha kaygılı olduğu, iş deneyimi bulunmayan öğrencilerin iş deneyimi bulunan öğrencilere göre daha kaygılı olduğu yine araştırmanın sonuçlarındandır. Ayrıca alınan eğitimin iş yaşamına başlangıç için yeterli olduğunu düşünen öğrenciler bu konu hakkında kararsız kalan ya da yetersiz olduğunu düşünen öğrencilere göre daha az kaygılıdır (Yazar Aslan, 2015:83).

SONUÇ

Araştırmalara göre 15-24 yaş kariyer gelişimi için oldukça önemli bir dönemdir. Bu dönemde gençler sadece kariyerleri ile ilgili değil ergenlik dolayısıyla yaşadıkları kişisel ve sosyal değişimlerden dolayı da kaygı duymaktadırlar. Hem psiko-sosyal değişimleri hem de bu dönemdeki sınavlar, meslek seçimleri, kariyer kararları gençleri fazlasıyla etkilemekte hatta bazen çıkmaza sürüklemektedir. Bu yüzden gençlerin kariyer gelişimleri bir bütün olarak ele alıp değerlendirilmelidir.

Yapılan literatür incelemelerine göre lise ve üniversite düzeyindeki öğrenciler okul yaşamları boyunca farklı sebeplerden dolayı kaygı yaşamaktadırlar. Bu kaygı durumu daha çok sınavlarla ilgilidir. Yapılan incelemeler şunu göstermiştir ki; yaşanan sınav kaygısı veya gelecek kaygısı daha çok kızlar tarafından hissedilmektedir. Diğer taraftan anne-baba tutumları da öğrencilerin kaygı yaşamalarında önemli etkenlerdendir.

15-24 yaş liseden üniversiteye, üniversiteden de iş hayatına geçişte önemli bir dönemi kapsamaktadır. Bu dönemdeki gençler geleceğin bireyleri olarak düşünüldüğünde, sağlıklı bir toplumun temellerinin atılması gençlerin sağlıklı bir gelişim sürecinden geçmesiyle mümkündür. Lise yıllarında yaşanan sınav kaygıları, üniversite yıllarındaki işsizlik ve gelecek

kaygıları gençleri olumsuz yönde etkilemekte ve kariyerleri ile ilgili kararlar verirken yanlış yönlendirmelere sebep olabilmektedir. Kariyerleri için önemli kararlar verdikleri dönemlerde yol gösterici danışmanların, öğretmenlerin olması ve anlayışlı ve sabırlı ailelerin olması çok önemlidir. Bu yüzden konuyla ilgili bilimsel çalışmalar çoğaltılmalı, öğrencilerin yaşadıkları kaygıların sebepleri ve sonuçları detaylı bir şekilde ortaya konulmalı ki konunun uzmanları bu çalışmalardan faydalanabilsin ve hem öğrencilere hem de ailelere gerektiği şekilde yönlendirme yapabilsinler.

Literatürde kariyer kaygısı üzerinde yeterli çalışmaların bulunmaması ise bir eksiklik. Çünkü gençler hem lise döneminde seçecekleri bölümlerle hem de üniversitede mesleki olarak kendilerini geliştirirken kariyerleri ile ilgili önemli kararlar vermektedirler. Yaşam boyu sürdürecekleri kariyerleri için kritik kararlar vermeleri de kaygı duymalarına neden olabilir. Dolayısıyla bu konuda daha çok çalışmanın yapılması ve kariyer danışmanlığına öncülük etmesi faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

Alkan, N. (2014). Üniversite adaylarının bölüm tercihleri: Bir kariyer araştırma yöntemi olarak bölüm tanıtımları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(41), 61-74.

Ayyıldız, Y. (2015). Meslek Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre İşsizlik Kaygılarının İncelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 3. 20, 175-187.

Aytaç, S. (2005). *Çalışma Yaşamında Kariyer Yönetimi Planlaması Gelişimi ve Sorunları*. 2. Basım, Bursa: Ezgi Kitapevi.

Barutçugil, İ. (2004). *Stratejik İnsan Kaynakları Yönetimi*. 1. Basım, İstanbul: Kariyer Yayıncılık.

Campagna, C.G., & Curtis, G.J. (2007). So worried I don't know what to be: Anxiety is associated with increased career indecision and reduced career certainty. *Australian Journal of Guidance and Counseling*, 17, 91-96.

Corkin, D., Arbona, C., Coleman, N., & Ramirez, R. (2008). Dimensions of career indecision among Puerto Rican college students. *Journal of College Students Development*, 49, 81-94.

Cüceloğlu, D. (2006). *İnsan ve Davranışı*. 15. Basım. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Çetin Gündüz, H. ve Nalbantoğlu Yılmaz, F. (2016). Lise öğrencilerinin kariyer kaygılarını belirlemeye yönelik ölçek geliştirme çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12. 3, 1008-1022.

Daniels, L.M., Stewart, T. L., Stupnisky, R.H., Perry, R.P., & LoVerso, T. (2011). Relieving career anxiety and indecision: The role of undergraduate students' perceived control and faculty affiliations. *Soc Psychol Educ.*, 14, 409-426.

Enç, M. (1980). *Ruhbilim Terimleri Sözlüğü*. 2. Basım, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları:391.

Eryılmaz, A. ve Mutlu, T. (2017). Yaşam Boyu Gelişim Perspektifinden Kariyer Gelişimi ve Ruh Sağlığı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 9. 2, 227-249.

Gençtan, E. (1994). *İnsan Olmak*. 14. Basım. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Güler, D. ve Çakır, G. (2013). Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Sınav Kaygılarını Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma Rehberlik Dergisi*. 4. 39, 82-94.

Hawkins, J.G., Bradley, R.W., & White, G.W. (1977). Anxiety and the process of deciding about a major and a vocation. *Journal of Counseling Psychology*, 24, 398-403.

Kapıkıran, Ş. (2002). Üniversite Öğrencilerinin Sınav Kaygısının Bazı Psiko-Sosyal Değişkenlerle İlişkisi Üzerine Bir İnceleme. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 1. 11, 34-43.

Karakaş, A. C. (2013). Paylaşma Tutumlarının Sınav Kaygısı-Gelecek Kaygısı İle İlişkisi (Sakarya İli Örneği). *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 2. 1, 135-157.

- Kaya, M. ve Varol, K. (2004). İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Durumluk Sürekli Kaygı Düzeyleri Ve Kaygı Nedenleri (Samsun Örneği). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17. 17, 31-63.
- Köknel, Ö. (1998). *Korkular Takıntılar Saplantılar*. 4. Basım. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Köknel, Ö. (2014). *Kaygıdan Korkuya*. 1. Basım. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Mojgan, F.H., Kadir, R.A., & Soheil, S. (2011). The relationship between state and trait anxiety and career indecision of undergraduate students. *International Education Studies*, 3, 31-135.
- Ölçer, F. (1997). İşletmelerde Kariyer Yönetimi. *Amme İdaresi Dergisi*. 30. 4, 87-103.
- Özdemir Yaylacı, G. (2007). İlköğretim düzeyinde kariyer eğitimi ve danışmanlığı. *Bilgi*, 40, 119-140.
- Peng, H. (2005). Reduction in state anxiety scores of freshmen through a course in career decision. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 5: 293-302.
- Pisarik, C.T., Rowell, P.C. & Thompson, L.K. (2017). A Phenomenological Study of Career Anxiety Among College Students. *National Career Development Association*. 65, 339-362.
- Sabuncuoğlu, Z. (2011). *İnsan Kaynakları Yönetimi*. 5. Basım, İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Şanlı Kula, K. ve Saraç, T. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygısı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 13. 33, 227-242.
- Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 9. Basım, İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- Şimşek, M. Ş., Çelik, A. ve Akatay, A. (2016). *İnsan Kaynakları Yönetimi ve Kariyer Uygulamaları*. 3. Basım, Konya: Eğitim Kitapevi.
- Taşlıyan, M., Ülkü Arı, N. ve Duzman, B. (2011). İnsan Kaynakları Yönetiminde Kariyer Planlama ve Kariyer Yönetimi: İİBF Öğrencileri Üzerine Bir Alan Araştırması. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*. 3. 2, 231-241.
- TDK,
http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b79d2c9da1a28.04065631, 25.07.2018.
- TDK,
http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b79d2d4c88002.92834577, 30.07.2018.
- Uğur, A. (2008). *İnsan Kaynakları Yönetimi*. 2. Basım, Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Vignoli, E. (2015). Career indecision and career exploration among older French adolescents: the specific role of general trait anxiety and future school and career anxiety. *Journal of Vocational Behavior*, doi: 10.1016/j.jvb.2015.06.005.
- Yazar Aslan, B. (2015). Genç İşsizliğe Yönelik Alan Araştırması: Üniversite Öğrencileri Arasında Kaygı ve Umutsuzluk. *Çalışma İlişkileri Dergisi*. 6. 2, 71-86.